

KARTA PRZEDMIOTU

Cykl kształcenia od roku akademickiego 2022/23

I. Dane podstawowe

Nazwa przedmiotu	Kryzys egzystencjalny w literaturze i sztuce drugiej połowy XIX wieku – figury melancholii
Nazwa przedmiotu w języku angielskim	Existential Crisis In Literature and Art of the second half of the 19th Century – Figures/ Form of Melancholy
Kierunek studiów	filologia polska
Poziom studiów (I, II, jednolite magisterskie)	I
Forma studiów (stacjonarne, niestacjonarne)	stacjonarne
Dyscyplina	literaturoznawstwa
Język wykładowy	polski

Koordinator przedmiotu/osoba odpowiedzialna	Dr Joanna Lekan-Mrzewka
---	-------------------------

Forma zajęć (<i>katalog zamknięty ze słownika</i>)	Liczba godzin	Semestr	Punkty ECTS
wykład	15	III	1

Wymagania wstępne	Ogólna wiedza na temat literatury i sztuki XIX wieku.
-------------------	---

II. Cele kształcenia dla przedmiotu

C 1 Przygotowanie studentów do krytycznego myślenia – weryfikacja tezy, wedle której fenomen neurozy czy nadwrażliwości był w literaturze europejskiej dziewiętnastego stulecia związany z szerszym zagadnieniem melancholii, wpływającym zarówno na ukształtowanie psychologiczne bohaterów literackich, jak i na formę dzieł.
C 2 Inicjowanie działań poszukiwawczo-analitycznych i interpretacyjnych w zakresie topiki melancholii w dziełach drugiej połowy XIX w.

III. Efekty uczenia się dla przedmiotu wraz z odniesieniem do efektów kierunkowych

Symbol	Opis efektu przedmiotowego	Odniesienie do efektu kierunkowego
WIEDZA		
W_01	Zna najważniejsze prądy literackie, artystyczne i filozoficzne pozytywizmu i Młodej Polski; rozpoznaje konwencje charakterystyczne dla literatury przełomu XIX i XX w.	K_W01
W_02	Posiada wiedzę o twórcach literatury pozytywizmu i Młodej Polski, zna ich reprezentatywne teksty oraz wybraną literaturę przedmiotu z nimi związaną	K_W02
W_03	Zna wybrane dzieła literatury i sztuki powszechnej drugiej połowy XIX w., w których pojawiają się reminiscencje topiki saturnicznej	K_W03
W_04	Zna zasady analizy i interpretacji dzieł literackich pod kątem obecności w nich alegorycznych figur melancholii	K_W05
KOMPETENCJE SPOŁECZNE		
K_01	Gotowość do krytycznej oceny odbieranych treści dotyczących literatury i sztuki przełomu XIX i XX wieku oraz do systematycznego weryfikowania własnego stanu wiedzy z zakresu historii literatury	K_K01

IV. Opis przedmiotu/ treści programowe

Literatura realizmu z jej utylitarną i na ogół optymistyczną orientacją pozytywistyczną tworzyła do niedawna białą plamę w przewodnikach po estetycznej mapie melancholii. Wyraźna obecność tego zjawiska w literaturze drugiej połowy XIX wieku nie tylko w utworach poromantycznych epigonów, ale i w tekstach ortodoksyjnych realistów prowadzi do konkluzji, iż formacja pozytywistyczna naznaczona była stygmatem rozdarcia. Melancholia pozytywistów to bardziej wariant klasycznego, renesansowego niepokoju geniusza-mędrca niż nowoczesny spleen² moderny. W późnej twórczości Orzeszkowej, Świętochowskiego, Prusa pobrzmiewają liczne reminiscencje topiki saturnicznej. Pojawia się w ich twórczości zaskakująco bogata ikonografia nostalgii, realizowana zwłaszcza w klasycznych kreacjach bohaterów – alegorycznych figurach smutku, ale uchwytna też jest korespondencja z tradycją Koheleta, Hioba, Buddy. Istotą wykładu będzie zwrócenie uwagi na dwoistość pozytywizmu, na jego nieuświadomiony pesymizm, wyczulenie na niepokój metafizyczny pozytywistów, czy wręcz⁴neurotyczność. Podczas zajęć skupimy się na

poszukiwaniu rodowodu melancholijnej muzy pozytywistów i młodopolan, podejmiemy próbę scharakteryzowania formy jej wyrazu. Wyłuskiwanie autotematycznych inspiracji, ukazywanie subtelnych i wcale nieoczywistych powiązań między materią życia osobistego i sztuki, kieruje uwagę na to, co w literaturze drugiej połowy XIX wieku najoryginalniejsze. Zakodowany w literaturze szyfr obrazów, aluzji i toposów pozwala przeniknąć w głąb melancholijnej wyobraźni pisarzy przełomu XIX i XX w. Podczas analiz poszczególnych dzieł studenci przekonają się, iż na pozór błahe, liryczne nowele ukrywają pod maską baśni, mitu czy banalnej fabuły romansowej przesłanki par excellence melancholiczne. Z dostępnego badaczowi melancholicznej topiki literackiej wachlarza strategii metodologicznych (filozoficznej, teologicznej, psychologicznej, medycznej, antropologicznej, socjologicznej, kulturoznawczej, estetycznej) wybierzemy te, które pozwolą uniknąć instrumentalizowania analizowanych tekstów, traktowania ich jako pretekstowe punkty zaczepienia dla wielowątkowego, interdyscyplinarnego dyskursu melancholii. Uwzględniając ustalenia wyżej wymienionych dyscyplin, a zarazem dystansując się wobec melancholii literatury jako propozycji epistemologiczno-estetycznej, wyposażymy swój warsztat w narzędzia podsufwane przez tradycyjne metodologie badawcze: biograficzną, psychogenetyczną, historię idei, sztukę interpretacji, hermeneutykę.

V. Metody realizacji i weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody dydaktyczne (lista wyboru)	Metody weryfikacji (lista wyboru)	Sposoby dokumentacji (lista wyboru)
WIEDZA			
W_01	Wykład tradycyjny z wykorzystaniem multimediiów	Kolokwium pisemne lub ustne/esej interpretacyjny	Ocenione kolokwium/karta obserwacji/ esej
W_02	Wykład konwersatoryjny	Kolokwium pisemne lub ustne/esej interpretacyjny	Ocenione kolokwium/karta obserwacji/ esej
W_03	Wykład tradycyjny z wykorzystaniem multimediiów	Kolokwium pisemne lub ustne/esej interpretacyjny	Ocenione kolokwium/karta obserwacji/ esej
W_04	Wykład konwersatoryjny	Kolokwium pisemne lub ustne/esej interpretacyjny	Ocenione kolokwium/karta obserwacji/ esej
KOMPETENCJE SPOŁECZNE			
K_01	Dyskusja	obserwacja	Karta obserwacji

VI. Kryteria oceny, wagi...

Frekwencja na zajęciach – dopuszczalne dwie nieobecności w ciągu semestru

Aktywny udział w dyskusji/ konwersatoryjnej części wykładu – 50 %

Praca pisemna – esej na podstawie wskazanych lektur/ kolokwium – 50%

VII. Obciążenie pracą studenta

Forma aktywności studenta	Liczba godzin
Liczba godzin kontaktowych z nauczycielem	15
Liczba godzin indywidualnej pracy studenta	15

VIII. Literatura

Literatura podstawowa
<p>Bieńczyk M., <i>Melancholia. O tych, co nigdy nie odnajdą straty</i>, Warszawa 1998.</p> <p>Markiewicz H., <i>Bezdogmatowcy i melancholicy</i>, w: <i>W kręgu Żeromskiego. Rozprawy i szkice historycznoliterackie</i>, Warszawa 1977.</p> <p>Mazur A., <i>Pod znakiem Saturna. Topika melancholii w późnej twórczości Elizy Orzeszkowej</i>, Opole 2010.</p> <p>Mazur A., <i>Melancholia u pozytywistów (rekonesans)</i>, w: <i>Na przełomie wieków. Studia i szkice ofiarowane profesorowi Zdzisławowi Piaseckiemu w czterdziestolecie pracy naukowej</i>, red. W. Hendzel, P. Obrączka, Opole 2003.</p> <p>Paczoska E., <i>Wstęp</i>, w: A. Świętochowski, <i>Dumania pesymisty</i>, oprac. też, Warszawa 2002.</p> <p>Pieścikowski E., <i>④Dramatyczna epoka, którą nazywamy pozytywizmem. Poglądy Zygmunta Szwejkowskiego na pozytywizm polski</i>, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Literacka”, t. 7 (27), 2000.</p> <p>Śniedziwski P., <i>Melancholijne spojrzenie</i>, Kraków 2011.</p> <p>Śniedziwski P., <i>Pozytywistyczne spleeny ④Melancholicy Elizy Orzeszkowej</i>, „Pamiętnik Literacki” 2009, z. 4.</p> <p><i>Światy melancholii. W 500-lecie Melencolii Albrechta Dürera (1514–2014)</i>, red. M. Dybizbański, A. Mazur, Opole 2016.</p>
Literatura uzupełniająca
<p>Dybel P., <i>Melancholie Freuda</i>, w: <i>Urwane ścieżki. Przybyszewski – Freud – Lacan</i>, Kraków 2000.</p> <p>Freud S., <i>Żaloba i melancholia</i>, w: K. Pospiszyl, <i>Zygmunt Freud, człowiek i dzieło</i>, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991.</p> <p>Klibansky R., E. Panofsky, F. Saxl, <i>Saturn i melancholia. Studia z historii, filozofii, przyrody, medycyny, religii oraz sztuki</i>, przeł. A. Kryczyńska, Kraków 2009.</p>